

TEXTUL ȘI LITERATŪRA

ciclul primar

Noțiuni esențiale

TEXTUL

Ce este un text?

Un text este alcătuit din mai multe enunțuri cu sens, având coerență sintactică.

I. TEXTUL LITERAR

Textul literar este un text inventat de un autor.

El exprimă **gânduri, emoții și imaginație**, printr-un limbaj frumos și expresiv.

Poate fi scris **în proză** (ca o povestire) sau **în versuri** (ca o poezie).

Fiecare text literar are:

- **Titlu;**
- **Autor;**
- **Temă** (despre ce este vorba în text).

Exemple de texte literare:

- *Micul Prinț* – Antoine de Saint-Exupéry;
- *8 povestiri de pe Calea Moșilor* – Adina Popescu.

Un text poate fi:

- **original** (scris în limba autorului);
- **tradus** (scris/transpus în altă limbă);
- **complet** sau doar **un fragment**.

Tema textului

Tema este ideea principală a textului: un anotimp (primăvara, iarna); o stare (bucuria, tristețea, nerăbdarea); un fapt sau o atitudine (curajul, prietenia, respectul); alte subiecte (iubirea, natura, jocul, călătoria, aventura).

TEXTUL NARATIV

Textul narativ este un text care povestește o întâmplare.

Aflăm ce s-a întâmplat, cu cine, unde și când. Instanțe în textul narativ:

- **Autorul** – persoana care a scris povestea;
- **Naratorul** – vocea care povestește întâmplarea (la persoana I sau a III-a);
- **Personajele** – cei/cele care iau parte la acțiune;
- **Timpul** – când se întâmplă (dimineața, vara, într-o zi etc.);
- **Locul** – unde se întâmplă (acasă, în pădure, la școală etc.).

REȚINE! Textul narativ este ca o povestire: are o **acțiune, personaje, timp și loc**.

PLANUL SIMPLU. PLANUL DEZVOLTAT DE IDEI. REZUMATUL

Ideea principală

Este propoziția care spune ce este cel mai important în text.

Planul simplu de idei

Este o listă cu ideile principale din fiecare parte a textului.

Arată **despre cine e vorba și ce se întâmplă**.

Planul dezvoltat de idei

Este **planul simplu + detalii** din text:

- unde are loc acțiunea;
- când se petrece;
- ce fac personajele.

Cum facem un rezumat?

1. **Citim** textul cu atenție.
2. **Scoatem ideile importante** (ce se întâmplă? cu cine?).
3. **Adăugăm câteva idei secundare.**
4. **Păstrăm ordinea din text.**
5. **Folosim verbe la persoana a III-a.**
6. **Nu scriem dialogul.**

VORBIREA DIRECTĂ. VORBIREA INDIRECTĂ

Vorbirea directă

Este **reproducerea exactă** a cuvintelor spuse de un personaj.

Apare în dialoguri.

Se folosește **linia de dialog (—)** și **două puncte (:)**.

Exemplu: — Mergem în parc? întrebă Ana.

Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă

— **Unde mergem?** întrebă Lia.

Lia a întrebat **unde mergem**.

— **Eu vin acum!** spuse mama.

Mama a spus că **ea venea atunci**.

Vorbirea indirectă

Este **redarea cu propriile cuvinte** a ceea ce a spus cineva.

Nu mai folosim linia de dialog sau semnele [?], [!].

Se schimbă **persoanele**: I, II → III.

Se folosesc verbe ca: *a spune, a întreba, a răspunde* etc.

Se adaugă **cuvinte de legătură**: *că, dacă, să, unde, când* etc.

Exemplu: Ana a întrebat dacă mergem în parc.

Caracterizarea unui personaj

Caracterizarea înseamnă **descrierea** trăsăturilor unui personaj – **cum arată** și **cum se poartă**.

Ce descriem?

- **Trăsături fizice**: înălțime, ochi, păr, haine, vârstă etc.
- **Trăsături morale**: bun, curajos, harnic, rău, leneș, egoist etc.

Cum aflăm trăsăturile?

1. **Direct** – ne spune naratorul, personajul însuși sau alte personaje;
2. **Indirect** – ne dăm seama din: fapte, gânduri, vorbire, gesturi, vestimentație, relații cu alte personaje etc.

Tipuri de personaje

- ❖ **Principal** – este în centrul acțiunii;
- ❖ **Secundar** – sprijină personajul principal;
- ❖ **Episodic** – apare rar, doar într-o scenă;
- ❖ **Individual** – un singur personaj;
- ❖ **Colectiv** – un grup de personaje.

Personajele pot fi:

- ❖ **pozitive** (bune);
- ❖ **negative** (rele).

TEXTUL NARATIV ȘTIINȚIFICO-FANTASTIC

Unele texte literare ne prezintă experiențe ale personajelor care pot fi modele de urmat pentru cititori. Aceste texte pot conține și informații științifice (din biologie, geografie, istorie etc.), făcând ca lumea imaginată să semene cu realitatea.

Literatura științifico-fantastică

Textele care combină întâmplări fantastice cu teorii științifice fac parte din literatura științifico-fantastică. În ele apar adesea termeni din știință, iar acțiunile se bazează pe posibile descoperiri sau invenții.

TEXTUL LIRIC

Poezia este un text scris în versuri.

- ❖ **Versul** – un rând dintr-o poezie.
- ❖ **Strofa** – un grup de versuri, despărțit prin spațiu alb (blanc).
- ❖ **Tipuri de strofe**:
 - **Monovers** – o singură linie (vers).
 - **Distih** – două versuri.
 - **Terțină** – trei versuri.

Rima

Repetarea sunetelor la finalul versurilor. Poate fi:

- **Împerecheată**: 1 cu 2, 3 cu 4;
- **Îmbrățișată**: 1 cu 4, 2 cu 3;
- **Încrucișată**: 1 cu 3, 2 cu 4;
- **Monorimă**: toate versurile rimează la fel.

Unele poezii **nu au rimă** → se numesc poezii în **vers alb**.

Măsura versului reprezintă numărul de silabe dintr-un vers (se numără silabele din fiecare vers al poeziei și apoi se face o medie).